

2 Μαΐου 2022

Πασχαλινά έθιμα της Παλιάς Αθήνας

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα

Ελάτε να περιηγηθούμε στα δρομάκια της Πλάκας και του Ψυρρή, τη δεκαετία του 1840. Τότε, το Πάσχα είχε τα δικά του γραφικά έθιμα, πολλά από τα οποία μας είναι σήμερα άγνωστα...

«Πολλά εξαιρετικώς γραφικά έθιμα της Παλιάς Αθήνας συνδεδεμένα στενά με την ζωή της πόλεως και με καθαρώς ελληνικές παραδόσεις είνε άγνωστα σήμερα εις το μεγαλείτερον μέρος των κατοίκων του Άστεως. Το πέρασμα του χρόνου τα έσβυσε και μόνον ως ανάμνησις υπάρχουν πλέον.

Δια τον παλαιόν «Γκάγκαρην» το Πάσχα εθεωρείτο ως «εορτή των εορτών» και με την προοπτικήν αυτήν και ο πλέον πτωχός Αθηναίος εννοούσε να εορτάση με όλην την σημασίαν της λέξεως Πάσχα. Η πόλις κατά τα παλιά χρόνια -τα πρώτα μετά την επανάστασιν του 1821- μετεβάλετο την ημέραν του Πάσχα εις μίαν ατελεύτητον ψησταριάν. Και ο πλέον πτωχός εθεώρει τον εαυτόν του υποχρεωμένον να ψήση αρνί. Το ψήσιμο εγένετο στην αυλή. Εκείνοι όμως που εστερούντο αυλής δεν εδίσταζαν να σκάψουν ένα λάκκο μπροστά στην πόρτα των και να ψήσουν το αρνί των.

Το ψήσιμο εσυνοδεύετο από πυροβολισμούς αδιακόπους και βαρελότα. Επόμενον ήτο εκ των πολλών πυροβολισμών να γίνωνται και δυστυχήματα.

Οι νέες της τότε εποχής εναγωνίως ανέμενον την νύκτα της Αναστάσεως. Περίμεναν να μάθουν «αν θα ανοίξη η τύχη των». Σύμφωνα με την νοοτροπίαν της εποχής επίστευαν ότι η νυξ της Αναστάσεως απετέλει μαντείον αλάθητον των ιδιοτροπιών της τύχης και ότι στο όνειρό των θα διέκρινον τον «καλόν» των. Προς τούτο εις την λαμπάδα της Αναστάσεως εχάρασσαν το όνομα του ανδρός

«των ονείρων των» και ετοποθετούσαν εις το στήθος των το κερύ. Το πρωί του Πάσχα εγένετο η χρησιμοδότησις και η εξήγησις του ονείρου που θα έβλεπον εν συνδυασμῷ με την κατάστασιν που θα ευρίσκετο η λαμπάδα.

Αν μεν το χαραχθέν επ' αυτής όνομα διετηρείτο ανέπαφον, το γεγονός εθεωρείτο ως οιωνός άριστος. Αν εξ εναντίου το όνομα υπό την θερμοκρασίαν του σώματος έσβυνε τότε οι οιωνοί ήσαν κάκιστοι.

Οι παλαιοί Αθηναίοι έπίστευαν έπίσης ακραδάντως σ' εκείνα που «έγραφε» η πλάτη του αρνιού. Υπήρχαν ωρισμένοι άνθρωποι που «διάβαζαν» την πλάτη αυτή. Και οι οιωνοσκοποί -έθιμον πιθανώς παραδοθέν από την αρχαίαν Ελλάδα- έκαναν χρυσές δουλειές την ημέραν του Πάσχα. Περιήρχοντο τα σπίτια των γνωστών των και με ένα μικρό φιλοδώρημα -συνήθως εις είδος παρεχόμενον- «διάβαζαν» τις πλάτες και εχρησιμοδοτούσαν περί της υγείας, της εσοδείας των αγρών, θανάτου ή μη συγγενικού προσώπου κλπ.

Ένα συμβολικόν έθιμον του Πάσχα απορρέον απολύτως από τας περί φιλανθρωπίας και φιλαλληλίας παραδόσεις της Χριστιανωσύνης ήτο και η «πήττα του φτωχού».

Οι παλιές νοικοκυράδες των Αθηνών εθεώρουν απαραίτητον καθήκον των, κάτι σαν γούρι για το σπιτικό των, να φτιάσουν την πήττα αυτή. Και μαζί με τα χριστόψωμα εζύμωναν μια μεγάλη κουλούρα με ένα κόκκινο αυγό στη μέση. Η πήττα αυτή εφυλάσσετο και προ της ανατολής του ηλίου την ημέραν του Πάσχα, εκρεμάτο εις εμφανές μέρος της εξώπορτας του σπιτιού από όπου οι πτωχοί της συνοικίας την παρελάμβανον. Η νοικοκυρά κρεμώντας την πήττα στην εξώπορτα, έκανε αμέσως μεταβολή και δεν έπρεπε να κυττάξη πίσω της μέχρις ότου μπή στο σπίτι με τον σκοπόν όπως μη δη ποιος θα πάρη την πήττα. Και επι του σημείου αυτού έγκειται ο συμβολισμός της φιλανθρωπίας δια την οποίαν οι πρόγονοί μας έπίστευαν ακραδάντως ότι έπρεπε να γίνεται κρυφά και χωρίς τυμπανοκρουσίες δια να έχη κάποια σημασίαν.

Εν συνεχεία η νοικοκυρά έρριχνε ένα κουβά νερό στην αυλή του σπιτιού της ενώ συγχρόνως απήγγελε και μια ευχή: «Πολυχρονεμένοι. Δροσιά στον νοικοκύρη και την φαμίλια του».

Ένα άλλο έθιμο που έσβυσε χωρίς ούτε ίχνος να απομένη σήμερα είναι η επίσκεψις των νεκρών και η φροντίς δια τους τάφους των. Ιερά υποχρέωσις δια κάθε Αθηναίον της τότε εποχής ήτο να θυμηθή τους προσφιλείς νεκρούς του. Τόσον την νύκτα της Μεγάλης Παρασκευής όσον και την νύκτα της Αναστάσεως ήτο απαραίτητον να αναφθούν τα κανδήλια των τάφων των προσφιλών και να ψαλούν τρισάγια επ' αυτών.

Το απόγευμα της Κυριακής του Πάσχα εγένετο νέα επίσκεψις εις τους τάφους. Ολόκληρος η πόλις μετεφέρετο μετά την εορτήν της «Αγάπης» εις το νεκροταφείον. Εκεί εψάλλοντο δεήσεις υπέρ των νεκρών και αντί κολύβων εμοιράζοντο κόκκινα αυγά και κουλούρια.

Το έθιμον τούτο ήτο απολύτως συνδεδεμένον με μίαν σελίδα της ιστορίας της Επανάστασεως του 1821. Επεκράτησεν εις ανάμνησιν της σφαγής των Αθηναίων κατά την ημέραν του Πάσχα επί τουρκοκρατίας. Κατά την πολιορκίαν της Ακροπόλεως και ανήμερα το Πάσχα οι Αθηναίοι επεχείρησαν μίαν τρόπον τινά επίδειξιν προ των τειχών της Ακροπόλεως πολλοί δε τούτων κατεσφάγησαν παρά των Τούρκων. Εις ανάμνησιν του γεγονοτος τούτου επεκράτησε το ανωτέρω έθιμον.

Τέλος το απόγευμα της Λαμπρής ελάμβανε χώραν το «κάψιμο του Ιούδα». Σε κάθε συνοικίαν, σε κάθε πλατεία της πόλεως εκαίετο και ένα ανδρείκελον του Ιούδα. Εγένετο δε συναγωνισμός των διάφορων συνοικιών ποια θα παρουσιάση καλλίτερον ωργανωμένον το κάψιμο τούτο.

Πόσα έθιμα ωραία που οι γεροντότεροι Αθηναίοι θα ενθυμούνται νοσταλγικά, έθιμα συνδεδεμένα με το ωραίον παρελθόν της Πρωτευούσης, έθιμα που το σιγοπέρασμα του χρόνου, αι σύγχρονοι συνθήκαι και ιδίως ο μοντερνισμός έσβυσαν ανεπιστρεπτί».

«Χρόνος» 1939 Γ.Σ. Τσιμπ.

Πηγή: olympia.gr